

Erfgoedspecial Ooltgensplaat

Ontdek en beleef het erfgoed in en rond De Plaet

Dit is een
product van

Inclusief

Erfgoedspecial

junior

Erfgoed-hotspot Ooltgensplaat

Fort Prins Frederik, het zeventiende-eeuwse raadhuis, het weeghuisje bij de haven, het havenkanaal, Berwoutsmoer...

Ooltgensplaat en het omliggende cultuurlandschap – met eeuwenoude dijken en krekens – vormen samen een regelrechte erfgoed-hotspot. Een parel met steeds meer glans. Maar ook: een parel die een beetje verborgen is. Daarom is het hoog tijd voor een Erfgoedpecial die geheel is gewijd aan Ooltgensplaat.

Erfgoedlijn

Bij veel projecten, restauraties en andere initiatieven die in dit magazine staan, is de erfgoedlijn Goeree-Overflakkee nauw betrokken. De erfgoedlijn is erop gericht om het erfgoed te behouden en beleefbaar te maken. De provincie, als initiatiefnemer, doet dat samen met partijen die willen meewerken en

meedenken, bijvoorbeeld dorpsraden, ondernemers, Eilandmarketing Goeree-Overflakkee, musea, de gemeente, Stichting Podium Goeree-Overflakkee, Kunstgebouw en Erfgoedhuis Zuid-Holland, maar ook diverse vrijwilligersorganisaties.

De provincie Zuid-Holland ondersteunt de erfgoedprojecten onder meer met subsidie. Ook andere partijen, zoals de gemeente en het Prins Bernhard Cultuurfonds, dragen financieel bij of zetten zich vrijwillig in om projecten te realiseren. Zonder de inzet van vrijwilligers zouden tal van projecten niet tot stand komen.

Meer weten?

Kijk dan op www.geschiedenisvanzuidholland.nl, www.goeree-overflakkee.nl/streekarchief en www.visitgo.nl.

Inhoud

Intro	2
Doorzitter Erfgoedtafel Goeree-Overflakkee	3
Inzet provincie erfgoedlijn	4
Publieksevenement erfgoedlijn	4
Fort Prins Frederik - Martijn Lambert - Restauratie - Herbestemming - Dijftig jaar baas van het fort	5-9
Havenkanaal	10
Historische schepen	11
Deltapontje	11
Raadhuis, restauratie en herbestemming - Een gebouw om trots op te zijn	12-13
Leren restaureren	14
Fietsen en wandelen	15
Weeghuisje	16-17
Plaetse weetjes	16-17
Dorpsraad Ooltgensplaat	18-19
Dorpswandeling	20
Waterschap aan het woord	21
De Weel	22-23
Natuur	24
Erfgoedleerlijnen	25
Berwoutsmoer	25
Wandelpuzzeltocht	25
Erfgoedpecial junior - 'Erg gezellig om hier te wonen'	26-27
Colofon	28

Doorzitter Erfgoedtafel

'Ik zeg: ontdek die parel'

Of een special over het erfgoed van Ooltgensplaat een goed idee is? Absoluut, zegt Daan Markwat, voorzitter van de Erfgoedtafel Goeree-Overflakkee, portefeuillehouder van het dossier Fort Prins Frederik en kernwethouder van Ooltgensplaat.

"Ik vind het van groot belang dat zo'n special bij iedereen op het eiland op de deurmat valt, dat je het kunt doorbladeren en dat je daardoor op het idee komt om naar Ooltgensplaat te gaan om het erfgoed te zien en te beleven."

"Want", vervolgt Markwat, "er is veel gebeurd en er is veel geld en energie gestoken in het erfgoed van Ooltgensplaat. Denk aan de restauratie van het fort, het raadhuis en het weeghuisje. Dat zijn grote projecten, icoonprojecten die we met elkaar willen verbinden. Het dorp heeft veel te bieden, ook door de dorps haven met het havenkanaal en de Doorstraat met veel historische panden."

Vervolgstappen

"Het raadhuis is prachtig gerestaureerd. En met Fort Prins Frederik, echt een fenomeen, zijn we hard bezig. Het was daar de laatste decennia de verkeerde kant opgegaan en het fort was in verval geraakt. Er is veel in geïnvesteerd om de situatie te verbeteren. De geschutstoren is gerestaureerd. Dat is de basis voor vervolgstappen. We willen zo snel mogelijk aan de slag. De doorontwikkeling ligt op schema. Het streven is om in het vierde kwartaal van dit jaar een visie te hebben op de herbestemming van het fort. Op basis daarvan selecteren we een partij om die in te vullen."

Daarbij gaat het niet alleen om het fort zelf, maar ook om de locatie, zegt Markwat. "Ooltgensplaat ligt – niet negatief bedoeld – in een uithoek. Het is een verborgen parel, waar je niet zomaar langs komt, maar echt naartoe moet rijden. De gemeente wil toerisme en recreatie aan de oostkant van het eiland bevorderen. Er is al een fietsknooppuntennetwerk dat bijna heel Goeree-Overflakkee omvat en dat willen we benutten om mensen ook dat deel van het eiland te laten verkennen en ervan te genieten."

Iets leren

"In Ooltgensplaat kunnen onder andere het fort, het raadhuis en het weeghuisje elkaar versterken. Je kunt het dorp beleven en er iets leren over de geschiedenis en de omgeving. Er ontstaan kansen voor horeca, zodat je er ook iets kunt eten en drinken. Denk aan pop-up horeca op het fort, in de aanloop naar de herbestemming."

"Geweldig: pas sprak ik iemand die over de nieuwe brug naar het fort was gefietst en enthousiast was over de gerestaureerde geschutstoren", besluit Daan Markwat. "Het heeft een paar centen gekost, maar het is een investering die nuttig is en mensen naar Ooltgensplaat trekt. Ik zeg: ontdek die parel!"

'Het erfgoed is van ons allemaal'

Bij het behoud van erfgoed en het restaureren en herbestemmen van monumenten speelt de provincie Zuid-Holland een rol van betekenis. Patty van der Kleij, werkzaam bij de provincie en projectleider van de erfgoedlijn Goeree-Overflakkee, licht die rol toe.

"De provincie Zuid-Holland wil erfgoed graag doorgeven aan volgende generaties. Want erfgoed maakt de omgeving mooier en het onderstreept de oorspronkelijke identiteit. Ook biedt het kansen voor economische spin-off. Dit vraagt om het zichtbaar en toegankelijk maken van erfgoed, zodat inwoners, toeristen en alle andere geïnteresseerden ervan kunnen genieten. Want het erfgoed is van ons allemaal."

In Ooltgensplaat geldt dat bijvoorbeeld

voor Fort Prins Frederik. "Het fort heeft weer de allure van vroeger en is als verdedigingswerk herkenbaar. De historische delen zijn gerestaureerd. Het fort wordt met een eigentijdse nieuwe bestemming een recreatieve trekpleister. Op Open Monumentendag vindt hier het publieksevenent van de erfgoedlijn Goeree-Overflakkee plaats."

De provincies Zuid-Holland en Noord-Brabant willen samenwerken om de

geschiedenis van de Stelling van het Hollandsch Diep en het Volkerak op de kaart te zetten. Aan de Zuid-Hollandse kant zijn zowel Fort Prins Frederik als Fort Buitensluis, bij Numansdorp, daar een onderdeel van.

Provincie stimuleert restauratie

Evenals bij de restauratie van Fort Prins Frederik deed de provincie Zuid-Holland een flinke duit in het zakje voor de restauratie van het raadhuis van Ooltgensplaat. En dat geldt ook voor het weeghuisje aan de Kaai. Patty van der Kleij: "De provincie stimuleert restauratie en probeert leegstand te voorkomen via een nieuwe bestemming. Een eigentijdse functie in combinatie met het behouden en versterken van de historische waarden, dat is de beste garantie voor het behoud van ons erfgoed."

publieksevenent van de erfgoedlijn Goeree-Overflakkee in 2019.

De voorbereidingen voor het publieksevenent 2021 zijn in volle gang. Daarbij is ook een groepje havo 3-leerlingen van de CSG Prins Maurits betrokken. Houd de berichtgeving in de gaten!

Publieksevenent op het fort

Toneel, dans, muziek? Spelletjes, spannende opdrachten? Eten, drinken?

Hoe het programma van het publieksevenent van de erfgoedlijn

Goeree-Overflakkee er precies uit komt te zien, is nog niet bekend. De datum is wel bekend: zaterdag 11 september 2021 (Open Monumentendag). Ook de locatie is al bepaald: Fort Prins Frederik in Ooltgensplaat. Een uitstekende locatie als het gaat om het ontdekken en beleven van erfgoed. Net zoals de Menheerse Werf tijdens het eerste

'We willen het historische fort weer laten zien'

"Uniek erfgoed op een unieke locatie: een Franse geschutstoren aan het water, onderdeel van de Stelling van het Hollandsch Diep en het Volkerak. Forten verbonden door het water", zegt Martijn Lambert als hij de vraag krijgt wat Fort Prins Frederik bijzonder maakt. "En de verhalen. Denk alleen maar aan het verhaal over de Plaetenaren die het fort veroverden op de Fransen..."

Martijn Lambert is beleidsadviseur erfgoed en cultuur van de gemeente Goeree-Overflakkee. Hij begeleidt de restauratie en herbestemming van het fort, waarvan de gemeente sinds 2018 eigenaar is. "De restauratie van de geschutstoren is klaar, aan de buitenkant. De binnenkant volgt als we weten hoe de herbestemming eruitziet. Nu zijn de randvoorwaarden gecreëerd om een passende, financieel haalbare exploitatie van het fort mogelijk te maken."

De geschutstoren was ooit belangrijk, en blijft dat. Lambert noemt het bouwwerk "een kenmerkend stukje fort, straks het centrum van de

Martijn Lambert.

exploitatie". Maar naast de restauratie van de geschutstoren staat er meer te gebeuren op Fort Prins Frederik. "Dit jaar pakken we de oostkant van het forteiland aan: we herstellen de geschutopstellingen richting het Volkerak, de munitieopslagplaatsen, de bricbetonnen geveltjes, de poterne (poort)... De 'leesbaarheid' van het fort zal erdoor toenemen. Net als door de brug die vorig jaar aan de voorzijde is teruggebracht. We willen het historische fort weer laten zien."

Uitgenodigd

"Het werkt", vervolgt Lambert. "Vroeger moest je met een boogje om het fort heen fietsen, nu word je uitgenodigd om er over de brug naartoe te rijden, of te wandelen. Om het te beleven."

Welke nieuwe bestemming Fort Prins Frederik krijgt, is nog niet bekend. Twee 'kwartiermakers' zijn

bezig in kaart te brengen wat de mogelijkheden zijn. Op basis van de uitkomst, die voor het eind van dit jaar duidelijk moet zijn, volgt de selectie van een exploitant. En, daarmee samenhangend, hoe de restauratie eruit komt te zien van het interieur van de geschutstoren en de omliggende gebouwen, zoals de kazerne en het kruithuis.

"Het is een heel traject, dat tijd kost omdat we het zorgvuldig willen doen", aldus Martijn Lambert. "De gemeente wil in ieder geval dat de exploitatie passend en op de lange termijn financieel haalbaar is. En gedragen door de bewoners van Ooltgensplaat. Want het fort is van en voor de bewoners. Het vestingdorp Ooltgensplaat – met het fort, de redoutes en de verdedigingswal dwars door het dorp – ja, ook daarover is een mooi en rijk verhaal te vertellen..."

'Je geeft nieuw leven aan een monument'

"De restauratie van de geschutstoren is goed gegaan. Het gebouw ziet er nieuw uit, maar gelukkig begint het al te verkleuren...", zegt Adriaan van der Zwan. Hij is als architect bij de restauratie van Fort Prins Frederik betrokken.

Dan der Zwan is geen onbekende als het gaat om restauraties van monumentale panden. Op Goeree-Overflakkee staan door zijn inspanningen diverse kerktorens, woonhuizen en bijvoorbeeld het Blauwe Huus in Ouddorp weer volop te pronken. "Buitengewoon mooi om te doen: je geeft nieuw leven aan een monument. Het is ook heel veel werk, want voordat je kunt gaan restaureren moet je de gebreken goed onderzoeken. Daarnaast kost de vergunningsprocedure altijd veel tijd."

Veel schade

Restauratie van de geschutstoren van Fort Prins Frederik noemt Adriaan der Zwan een ingewikkelde opdracht.

"De geschutstoren vertoonden nogal wat gebreken. Het metselwerk was erg vochtig. Het dak heeft een piramidevorm en een borstwering van anderhalve meter hoog. In de negentiende eeuw, na de uitvinding van de granaat, is er op het dak een gronddekking aangebracht. Die is gaan drukken tegen de borstwering, waardoor metselwerk is losgeraakt. Hemelwater liep er vanaf de piramide in, dat bevroor en leidde tot scheuren. Er is heel veel schade veroorzaakt."

Volgens Dan der Zwan was de muur tot soms een diepte van 60 centimeter aangetast. Slechts aan de beschutte westzijde was een stuk origineel metselwerk nog in goede staat. Op advies van de restauratiearchitect is het slechte metselwerk vervangen. Ook is de gronddekking verwijderd.

"De uitbouwen aan de gevels – mezenkouw of machicoulis genaamd – zijn weer in ere hersteld. Daarmee is de historische logica van het gebouw teruggebracht. Die uitbouwen waren aangebracht om naar beneden te kunnen schieten."

Dan der Zwan heeft nog aardig wat onderzoek moeten doen om te weten te komen hoe zo'n machicoulis er precies uitzag. Gelukkig zijn er nog een stuk of zeven geschutstorens in Frankrijk, die als voorbeeld konden dienen. Het zijn de laatste restanten van een imposant netwerk van geschutstorens, dat Napoleon realiseerde. "De geschutstoren in Ooltgensplaat is uniek, omdat die het eerste bakstenen model is én gaaf bewaard is gebleven. Veel andere geschutstorens zijn ingebouwd, maar deze staat nog vrij. Het was trouwens de bedoeling om ook zo'n toren bij Stellendam neer te zetten, tegenover de haven van Hellevoetsluis."

Militaire historie

Na de geschutstoren gaat de restauratie van Fort Prins Frederik verder aan de oostkant. "Het bestek is gemaakt voor het restaureren van de remises, de geschutopstelplaatsen met elk een eigen munitieopslag en de poterne. De brug is al gerealiseerd", zegt Dan der Zwan. "We zijn onderweg richting een heel aantrekkelijke locatie op het gebied van militaire historie. Bedenk dat hier zestig soldaten waren, dat er meel, spek en ander voedsel opgeslagen waren. En munitie. Onder de vloer zat een waterkelder... Ach, er zit zó veel aan vast."

Restaureren is een kunst

"Het gebouw was in een vergevorderde staat van verval", zegt Robin Kapteijns, die als meewerkend uitvoerder een rol speelde tijdens de restauratie van de geschutstoren. "Heel erg." Maar geen moment dacht hij: haal maar neer, die ruïne. "Nee, ik wil iets moois maken en de historie laten herleven."

Door Kapteijns, die de restauratie uitvoerde in dienst van het recent door Aannemersbedrijf Nico de Bont overgenomen Heijmans Restauratie, was de restauratie een mooie klus. "We hebben meer forten gedaan, zoals Fort bij Dachten, Fort Altena, Fort Lunetten en Fort Pannerden. Maar een geschutstoren uit de tijd van Napoleon heeft wel een heel andere bouw dan forten van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Je moet je wel echt in de geschiedenis verdiepen als je gaat restaureren, en er een passie voor hebben."

Die passie is er zeker bij de uitvoerder, die ook zelf sloop- en metselwerk deed in Ooltgensplaat. "We hebben hier gemiddeld met een man of zes gewerkt, maar er waren ook dagen dat we met z'n tien bezig waren."

'Helemaal nieuw'

Kapteijns benadrukt dat restauratiewerk een vak apart is, waarvoor niet zomaar elke metselaar in de wieg is gelegd. De echte vakmensen hebben bovendien een gespecialiseerde opleiding achter de rug. "Je moet ook geduldig zijn. Soms is het lastig. Restaureren is een kunst. De geschutstoren is helemaal nieuw gemaakt, conform oude tekeningen", zegt Robin Kapteijns. Zonder tekeningen begin je niet veel. "In Brabant zeggen we: wij kunnen nog wel een geit metselen, als we de mal van de uier maar hebben."

Na het slopen – "Er zijn heel veel volle containers afgevoerd" – gingen er circa 240.000 op maat gebakken stenen door de handen van de werklui. Kapteijns wijst naar de schietgaten in de gevel. "Die hebben we in ere hersteld. Elk gat heeft z'n eigen schietrichting, waardoor we elk steentje in vorm moesten slijpen."

Tijdens de werkzaamheden kwamen regelmatig verrassingen aan de oppervlakte. "Bijna constant", lacht Robin Kapteijns. "Zo kwamen we in de muren hele stukken natuursteen tegen, die we weer konden gebruiken. Daar moet je als een archeoloog mee omgaan. Ook een verrassing: dat er zuavel bij de duimen van de luiken zat in plaats van lood. Met een vuurbal als gevolg..."

Over het resultaat is hij zeer tevreden. "Prachtig, de toren is weer helemaal terug in de oorspronkelijke staat", zegt de uitvoerder, die nu kademuren aan het restaureren is in Den Bosch.

Reinoud Pince van der Aa (links) en Gijs Schuurhuis.

Fort Prins Frederik, herbestemming

Wie wordt de nieuwe 'fortwachter'?

Na de restauratie van de geschutstoren ligt de vraag op tafel hoe de herbestemming eruit gaat zien. Wat valt er straks te doen en te beleven? Door het eind van dit jaar is er een antwoord op die vraag. De gemeente, eigenaar van Fort Prins Frederik, formuleert dit antwoord samen met Hylkema Erfgoed en COUP. "Na de zomer gaan we op zoek naar een nieuwe 'fortwachter'. Dat is een ondernemer of een groep ondernemende personen."

Hylkema Erfgoed en COUP houden zich allebei bezig met de restauratie en herbestemming van 'gebouwen met een verhaal'. Daak gaat het om monumenten, waaronder forten. Hylkema Erfgoed heeft nu een grote klus aan Paleis Soestdijk en rondde recent de restauratie af van het raadhuis in Ooltgensplaat. COUP transformeerde niet alleen forten, maar bijvoorbeeld ook het Duurtoreneiland en een Genieloods bij Fort aan de Drecht. Daarnaast is COUP ontwikkelaar en mede-eigenaar van BlueCity010, het voormalige Rotterdamse zwemparadijs Tropicana.

Ruimte creëren

"De gemeente heeft met de restauratie van Fort Prins Frederik een eerste grote stap gezet. Er is veel geld in gestopt om ruimte te creëren voor een nieuwe bestemming. Hoe vul je die ruimte in? Door spelregels en voorwaarden te formuleren op basis waarvan we een ondernemer kunnen werven", vertellen Reinoud

Pince van der Aa (Hylkema Erfgoed) en Gijs Schuurhuis (COUP). Hoe gaat dat? "We kijken bijvoorbeeld naar de kansen van een positionering van het fort binnen de Zuiderwaterlinie, of van de omringende natuur, of van nog andere thema's. En wat voor een invloed die perspectieven hebben op de herbestemming van het fort en de ruimte om te ondernemen. Die 'vertaling' leidt tot een nota van uitgangspunten, waarmee we de markt op gaan om via een open uiteraag een ondernemer te vinden."

Dolgens Pince van der Aa en Schuurhuis is Fort Prins Frederik een erfgoedlocatie met veel mogelijkheden. "Heel kansrijk. Wij gaan op zoek naar wat hier het beste kan ontkiemen, groeien en bloeien. Zodat het fort wordt waarvoor je naar Ooltgensplaat komt. Met een gastrije ondernemer die passie heeft voor deze plek, gaat dat zeker lukken. Erfgoed, cultuurgeschiedenis, identiteit – dat spreekt mensen enorm aan."

Dijftig jaar baas van het fort

Klaas Baas en Daan Markwat.

Nee, hij mist het fort niet. "Er is veel veranderd en veel mensen zijn weg", zegt Klaas Baas, die vijftig jaar op Fort Prins Frederik woonde en anderhalf jaar geleden verhuisde naar het dorp. "Een enkele keer ga ik er naartoe omdat ik er nog een postbusje heb. Dan loop ik een rondje over het fort..."

Klaas Baas kwam in 1969 op het fort. "Ik werkte met moeilijk opvoedbare jeugd, maar ik had het niet meer zo naar mijn zin. Toen vroeg de directeur van camping De Meeuw in Den Briel me of ik geen zin had om op het fort in Ooltgensplaat een camping op te zetten. De schapen liepen er nog toen ik daar kwam..."

Hij woonde eerst vijf jaar in een bunker en betrok er later een chalet. "Er kwamen langzaam maar zeker steeds meer caravans." Tegelijkertijd beheerde Baas deze bijzondere locatie en faciliteerde hij er feesten en partijen. Soms wel drie of vier per weekend. Het begon simpel, met koffie en gebak, maar later verzorgden Baas en zijn medewerkers ook wel diners voor honderdvijftig man.

Bussen vol

Er kwamen bussen vol toeristen naar Fort Prins Frederik, veelal op doorreis naar Zeeland of het Rien Poortuliet Museum in Middelharnis. En de wat oudere inwoners van Ooltgensplaat herinneren zich

ongetwijfeld nog de disco's op het fort.

Baas voltrok als buitengewoon ambtenaar van de burgerlijke stand ook huwelijken. In totaal tussen de 1500 en 1600, schat hij, waarvan een aantal op het fort. "Het kruithuis was de trouwzaal. Er waren mensen die mij op zo'n huwelijksdag drie keer tegenkwamen: bij de huwelijksvoltrekking, bij de receptie in het fort én in de kerk, waar ik de huwelijksbijbel mocht overhandigen."

Op de halve eeuw die hij op Fort Prins Frederik was, kijkt hij terug als "een geweldig mooie, fijne tijd". De toekomst van het fort ziet hij rooskleurig in: "Eén ding wil ik: dat het weer prachtig wordt."

De naam van Klaas Baas blijft verbonden aan het fort. Bij de ingang van de geschutstoren is een gedenksteen te zien met zijn naam en die van wethouder Daan Markwat erop. Samen metselden ze de steen in, als markering van de restauratie van de geschutstoren. Dat was in september 2019, vijftig jaar nadat Klaas Baas op het fort kwam...

Het verhaal van het havenkanaal

Het fraaie landelijke havenkanaal verbindt de haven van Ooltgensplaat met het Volkerak als een levensader. Het kanaal is 1.310 meter lang.

Benieuwd naar het verhaal van het havenkanaal? En het verhaal van de zes andere havenkanalen op Goeree-Overflakkee? Pik dan de brochure 'Trek eropuit naar de havenkanalen' op bij het

DUU Inspiratiepunt in Ouddorp, musea, de Menheerse Werf en het weeghuisje in Ooltgensplaat.

Met 'Trek eropuit naar de havenkanalen' in de hand is er veel te ontdekken en te

belevén. De brochure staat vol weetjes, historie en wandel-, fiets- en vaartips. Eten en drinken? Ook daarover is van alles te vinden in 'Trek eropuit naar de havenkanalen'.

Eropuit met brochure

De brochure kost 2 euro, maar is met de bon op de achterzijde van dit magazine tijdelijk gratis op te halen.

Dijf varende monumenten

Historisch cachet heeft het havenkanaal van Ooltgensplaat. Dat komt vooral door de afwezigheid van woongebouwen en grote aantallen jachten, maar ook door de vijf varende monumenten die er afgemeerd liggen.

Het gaat om de klippers *Urouwe Elisabeth* en *Lucia*, beurtvaarder *Allways Ready*, paviljoentjalk *Johanna* en Groninger tjalk *Fiducie*. Twee zijn er bewoond: de klippers, die begin vorige eeuw voor het vrachtvervoer in de vaart kwamen.

"Samen vormen we de Stichting Historische Schepen Ooltgensplaat", zegt Carolus Poldervaart, die samen met zijn vrouw Wilma de Urouwe Elisabeth bewoont. "De stichting heeft gezorgd voor meerpalen, loopbruggen,

elektriciteit en waterleiding. De gemeente stelt ruimte voor ons beschikbaar. De vijf varende monumenten voorkomen dat het havenkanaal het historische karakter verliest."

Het publiek genoot van de schepen tijdens bijvoorbeeld Open Monumentendag, de Sinterklaasintocht en de Nacht van de Nacht. Een wandelpad over de havendijk zou de zichtbaarheid van dit erfgoed vergroten, vindt de stichting, evenals een open dag.

Urijheid en nostalgie

"Ik ben gek van varen. Wonen op zo'n schip geeft vrijheid en een gevoel van nostalgie. Ook leuk: je kan met je huis op reis", zeggen Carolus en Wilma Poldervaart.

Koos Stoop, die met zijn gezin op de *Lucia* woont: "Je bent in de natuur. Je hoort het geluid van de watervogels, het water en het schip..."

Over het Volkerak naar Noord-Brabant

Met de fiets of te voet kun je een eind komen, maar aan de waterkant houdt het avontuur op. Of niet? Nee, vanuit Ooltgensplaat of Sluishaven kun je op de het deltapontje stappen.

Die brengt je met of zonder fiets over het Volkerak naar Dinteloord (Sasdijk), Heijningen, Willemstad (Fort Sabina) en/of Benedensas (Heense Gorzen). Zo verbindt het deltapontje Goeree-Overflakkee met het noordwesten van Noord-Brabant. Een aanrader,

evenals het pontje van Willemstad naar Numansdorp.

In Ooltgensplaat is de opstapplaats te vinden aan de Havendijk, niet ver van Fort Prins Frederik. Inderdaad: het deltapontje verbindt ook forten.

Vertrektijden en meer informatie:

www.eropuitindehoeschewaard.nl/deltapontjes

Opening

Rond 1 mei is de opening van het gerestaureerde raadhuis. Dan start ook een expositie in de voormalige secretarie.

‘Het raadhuis is heel kundig gerestaureerd’

“Ja, het is goed gegaan”, zegt Reinoud Pince van der Aa van Hylkema Erfgoed. “Het raadhuis is heel kundig gerestaureerd.” En dat terwijl er de nodige bouwtechnische uitdagingen waren. “In de vorige eeuw is er een betonvloer in het gebouw gestort, waarvan de verankering is gaan roesten. Daardoor waren hele stukken metselwerk naar beneden gekomen.”

Hylkema Erfgoed onderzocht in opdracht van de Stichting Welzijnsfonds Oostflakkee, de eigenaar van het raadhuis, de bouwgeschiedenis van het pand, stelde het restauratieplan op en begeleidde het hele proces. Van de aanvraag van vergunningen en subsidies tot de aanbesteding en het dagelijks toezicht op de bouwplaats.

“Het is weer een prachtig monument”, zegt Pince van der Aa, nu de restauratie achter de rug is. Hij somt de werkzaamheden op die zijn uitgevoerd: houtrot verwijderd, koperen goten hersteld, nieuwe leien aangebracht op het dak, metselwerk deels vernieuwd, luiken onder handen genomen en opnieuw rood-wit geschilderd, glas-in-loodramen weer in het lood gezet. Binnen, op de bel-etage van het raadhuis, zijn de historische balkenplafonds, de wanden en de eikenhouten lambriseringen en vloeren geschuurd en geschilderd.

Er komt nog een vervolgstap: het verbouwen van het souterrain tot een ruimte voor ontvangsten, presentaties en educatie. “Slim van de Stichting Welzijnsfonds Oostflakkee om niet alles in één keer te doen. En om straks niet met een vaste exploitant te gaan werken, maar met externe catering. Geef je het pand een restaurantfunctie, dan heb je met een heel ander investeringsplaatje te maken”, zegt Reinoud Pince van der Aa. “De stichting kiest voor extensief gebruik. Een verstandige keus.”

Raadhuis, restauratie en herbestemming

Een gebouw om trots op te zijn

“Schitterend, het wordt hartstikke mooi.” Dat soort reacties lieten de bewoners van Ooltgensplaat regelmatig horen toen de restauratie van het raadhuis aan de gang was. “Ze zijn er trots op”, zegt Piet van de Ree, voorzitter van de Stichting Welzijnsfonds Oostflakkee. Het fonds is sinds 2015 eigenaar van het unieke pand.

Het raadhuis is gebouwd in 1617-1618 en daarmee een van de oudste monumenten op Goeree-Overflakkee. Helemaal uniek is het niet, want in Klundert staat een kopie. Bijna identiek, ontworpen door dezelfde architect. Tot 1971 werkten er ambtenaren in het raadhuis van Ooltgensplaat. Het bestuur van de gemeente zetelde er tot 1987.

Ervaring

Pogingen om er een galerie en later een

restaurant van te maken, liepen stuk. Het pand ging zienderogen achteruit en trok de aandacht van de Stichting Welzijnsfonds Oostflakkee. Voorzitter Van de Ree: “We hadden al wat ervaring met het renoveren van historische gebouwen, zoals de kapel op de rooms-katholieke begraafplaats in Oude-Tonge en ook de oude begraafplaats daar. Toen kwam het raadhuis van Ooltgensplaat te koop. We hebben het gekocht met de intentie het te restaureren.”

Om financiële redenen vond de restauratie plaats in fasen. “We wilden in de eerste plaats de buitenkant van het raadhuis veiligstellen voor de komende honderd jaar. De gevels zijn volledig gerestaureerd en de dakbedekking is vervangen. Dat was tussen april 2020 en januari 2021. Daarna zijn de werkzaamheden aan de binnenkant van start gegaan. De bel-etage – met de secretarie, de raadszaal en de burgemeesterskamer – is sinds half april gebruiksklaar. De etage is bedoeld voor huwelijksvoltrekkingen en exposities.”

Zeearend bekijken

Maar er staat nog meer te gebeuren. “De begane grond is nu provisorisch ingericht om groepen bezoekers van bijvoorbeeld Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten te ontvangen. Uiteindelijk moet het een ruimte met beeldschermen worden, waar toeristen en schoolklassen terecht kunnen om meer te weten te komen over de natuur,

Het gemeentehuis na de renovatie in 1939.

het erfgoed en de geschiedenis van de omgeving. De planning is om het klaar te hebben aan het begin van het schooljaar 2021-2022.”

Piet van de Ree ziet het al voor zich: camera's in de natuur rond Ooltgensplaat, die het mogelijk maken om in het raadhuis bijvoorbeeld vogels in hun eigen habitat te bekijken. “Fantastisch: straks zie je hier een zeearend die net een vis gevangen heeft...”

Verbinding creëren

Een nieuwe functie voor het prachtig gerestaureerde raadhuis dus. “De achtergrond van het hele verhaal is dat we verbinding willen creëren tussen het raadhuis en de gemeenschap, inclusief de jeugd. Het moet een gebouw zijn waar je trots op bent, waar je wat kunt leren en waar je wilt trouwen”, zegt de voorzitter van de Stichting Welzijnsfonds Oostflakkee.

“En ja, dat past heel goed bij onze doelstelling: het ondersteunen van initiatieven van verenigingen en organisaties op het gebied van cultuur, historie en erfgoed. Daar investeren wij in en daarmee zetten we Ooltgensplaat en omgeving op de kaart.”

Johan wil een echte restauratievakman worden

Aan de slag met steigerpijpen, stenen, cement en machines – ook als je nog piepjong bent, is dat fantastisch. Zeker als je het allemaal kunt doen op een echte bouwplaats. De kinderen uit de groepen 7 en 8 van de basisscholen De Hoeksteen en De Regenboog kunnen erover meepraten. Zij gingen zelf metselen, steigers bouwen, natuurstenen ornamenten puzzelen en opperen. Op Fort Prins Frederik, tijdens de restauratie van de geschutstoren.

Vooraf kregen de leerlingen op school een les over het restaureren van monumenten. Johan van Oosterhout gaf die les. Hij is coördinator van Restauratie Opleidingsprojecten (ROP) Zuid West (ZW), regio Zuid-Holland.

Enthousiast maken

Op de restauratiebouwplaats zelf zorgden leermeesters voor de begeleiding. "Wij willen jongeren

enthousiast maken voor het restauratievak", zegt Van Oosterhout. "Daarom heb ik ook een gastles gegeven aan umbo-bouwkunde leerlingen van de Regionale scholengemeenschap Goeree-Overflakkee (RGO). Die les ging over de restauratie van het fort en over de mogelijke vervolgopleidingen. Het was de bedoeling om de leerlingen bij toerbeurt stage te laten lopen op het fort, maar dat kon door corona helaas niet doorgaan. We hebben verder nog

een excursie naar het fort georganiseerd voor twee bouwkunde klassen van MBO Mondriaan in Den Haag."

Het vak leren

ROP ZW, regio Zuid-Holland heeft ook leerlingen kunnen betrekken bij de restauratie van Fort Prins Frederik. Een van die leerlingen is Johan Jonkergouw (16), die zijn opleiding tot metselaar volgt bij Bouwmensen Den Bosch. "Na de mavo ben ik bij de bouwopleiding ingestroomd om het vak te leren. Daarna wil ik certificaten halen om een echte restauratievakman te worden. Waarom? Omdat je bij restauraties altijd te maken hebt met een mooi stuk geschiedenis. Er zit een verhaal achter. Dat trekt me meer dan 120 nieuwe woningen bouwen." Jonkergouw hield zich op de bouwplaats in Ooltgensplaat bezig met wat hij het afmaken van opleverpunten noemt, zoals voegwerk herstellen en stenen plaatsen. "Fijn om te doen, gezellig en lekker in de frisse lucht. Wel een heel bijzondere plek, dat fort. Nu ben ik bezig met de stadswal in Den Bosch. Dat is weer heel andere koek..."

Op de pedalen en ontdekken maar..

Ontdek oostelijk Flakkee op de fiets. Bijvoorbeeld aan de hand van de routekaart geschenkwoningen, die recent is verschenen. Naast de routes West en Midden is er een route Oost, die leidt langs de Zweedse woningen in Oude-Tonge en Zuidzijde en de Oostenrijkse woningen in Langstraat.

Woningen die Nederland als geschenk ontving na de Watersnoodramp van 1953. Wie de route rijdt, komt ook langs locaties die aan die ramp herinneren. De routekaart geschenkwoningen is verkrijgbaar bij het VVV Inspiratiepunt Goeree-Overflakkee in Ouddorp, het gemeentehuis in Middelharnis, musea, bibliotheken en het weeghuisje in Ooltgensplaat. De kaart kost 1,50 euro, maar is met de bon op de achterzijde van dit magazine tijdelijk gratis op te halen.

Verdrinkend land

Fietsen door 'Verdrinkend land' is ook een optie. Kijk op www.verdrinkendland.nl voor de routes langs herinneringen aan de inundatie tijdens het laatste oorlogsjaar (1944-1945). De Duitsers zetten een groot deel van Goeree-Overflakkee, waaronder de omgeving

van Ooltgensplaat, onder water om geallieerde landingen te voorkomen. Door automobilisten is er een app met een interactieve route.

Knooppunten

Fietsmogelijkheden te over. Het fietsknooppuntennetwerk nodigt uit om zelf een route samen te stellen. Liever wandelen? Bewegwijzerde wandelroutes zijn er ook.

TOP

Het Toeristisch Overstappunt (TOP) Ooltgensplaat is het ideale startpunt voor een wandel- of fietstocht in de omgeving. Er zijn volop mogelijkheden om te parkeren en informatie op te doen. TOP Ooltgensplaat is te vinden op de kruising Havendijk – Dorpsweg.

FietsActief

Het TOP Ooltgensplaat is ook het startpunt van de fietsroute richting Den Bommel, Stad aan 't Haringuliet en Oude-Tonge, die in de Streekgids Goeree-Overflakkee van fietstijdschrift FietsActief staat.

Deze gids, die ook een route bevat op Midden-Flakkee, is recent verschenen in een oplage van 140.000 exemplaren. Alle bewoners van Goeree-Overflakkee vonden de uitgave in de brievenbus. Daarnaast is de Streekgids verspreid op Doorne-Putten en Schouwen-Duiveland en in de Hoeksche Waard.

De Streekgids Goeree-Overflakkee staat vol inspiratie, afstapadressen, overnachtingsmogelijkheden en aanbiedingen.

Op www.visitgo.nl/nl/ doe zijn diverse fiets- en wandelroutes te zien en te downloaden. Door alle overnachtingsmogelijkheden op Goeree-Overflakkee, ook in de buurt van Ooltgensplaat, kijk op: www.visitgo.nl/nl/ blijf. Bellen of mailen naar het VVV Inspiratiepunt Goeree-Overflakkee kan ook: 0187-681789 of vvv@eilandmarketing.com. Het VVV Inspiratiepunt is geopend van maandag tot en met zaterdag van 9.00 tot 17.00 uur.

Plaetse Weetjes 1

- Ooltgensplaat telt per 1 januari 2021 2.654 inwoners.
- Tot 1966 was Ooltgensplaat een zelfstandige gemeente. De laatste burgemeester was W.M. van der Harst (CHU).
- De bekendste inwoner van De Plaet is Dave von Raven, zanger en gitarist van The Kik. Lang geleden was procureur, bestuurder en rentmeester Pieter Bigge (1691-1721) een bekende Plaetenaar en meer recent de taalkundige Hendrik Cornelis Landheer (1914-2008), die promoveerde op het dialect van Overflakkee.
- Evenementen in Ooltgensplaat zijn de jaarlijkse Oeltgendag, de Culturele Week en Nacht van de Nacht. Doorheen was het dorp ook start- en finishpunt van de Omloop van Goeree-Overflakkee, een wandeltocht van 110 kilometer.
- Het raadhuis is gebouwd in 1617-1618 naar een ontwerp van de Vlaamse bouwmeester Melchior van Harbach. In de achttiende eeuw volgde een vergroting en in 1938 een grondige verbouwing.
- Met de trapgevels en versieringen is het raadhuis een voorbeeld van de bouwstijl Hollandse Renaissance.
- Opdrachtgever voor de bouw van het raadhuis was François van Aerssen, ambachtshoofd van Sint Adolfsland (Ooltgensplaat en Den Bommel).
- In het souterrain van het raadhuis zijn gevangencellen.
- Het weeghuisje, een rijksmonument, is omstreeks 1935 gebouwd in een stijl die verwant is aan de Delftse School.

Weeghuisje en Plaetse Weetjes

Door 's lands beste appeltaart moet je bij het weeghuisje zijn

Een regelrechte verrassing was het: toen Ger en Lucilia van der Kolk en Huib en Hanneke Bonninga bij de notaris zaten om de aankoop van het voormalige Hotel Hobbel te bezegelen, bleek het weeghuisje erbij te horen.

Tja, wat moet je ermee. Jarenlang – de aankoop was in 2007 – gebeurde er niets met het vervallen gebouwtje aan de haven. Tot in de dorpsraad het plan ontstond om het weeghuisje in oorspronkelijke staat terug te brengen.

“Dooral Bram den Exter heeft zich er erg voor ingezet”, vertellen Lucilia van der Kolk en Hanneke Bonninga. “Via de erfgoedlijn Goeree-Overflakkee

is het weeghuisje gerestaureerd. Als tegenprestatie doen we iets voor de inwoners en de toeristen. Dan april tot september is het weeghuisje elke zaterdag van tien tot vier uur geopend. Je kunt er wat drinken en wat eten, zoals een tosti of een ijsje. Een Duitse bezoeker zei vorig jaar dat we de beste appeltaart van Nederland hebben... Bijvoorbeeld tijdens Halloween en Sinterklaas doen we iets extra's en

kunnen kinderen bij het weeghuisje terecht voor snoepgoed.”

Daarnaast voorziet het DUU Inspiratiepunt Goeree-Overflakkee het weeghuisje – als verspreidpunt voor Ooltgensplaat – van actuele folders, brochures en ander toeristisch (kaart)materiaal. Fietsers kunnen hun e-bike opladen bij het weeghuisje. En als het open is, kan er een sanitaire stop worden gemaakt.

Compliment

“Het slaat aan”, aldus Van der Kolk en Bonninga. “We zien naast de inwoners van Ooltgensplaat ook mensen uit andere kernen en toeristen. Men weet het weeghuisje

te vinden. Ook omdat het al een paar keer in de krant heeft gestaan. Laatst nog toen we het *Compliment voor het Monument* kregen. Ja, dat zet het weeghuisje wel in de spotlights.”

Het *Compliment voor het Monument* van de provincie Zuid-Holland is een blijk van waardering vanwege de inzet om het rijksmonument te restaureren, te herontwikkelen en weer toegankelijk te maken voor het publiek. Veelal zijn dat grotere panden, maar het kleine weeghuisje in Ooltgensplaat trok dus ook de aandacht. Natuurlijk vanwege de fraaie restauratie en de nieuwe functie voor het publiek.

Plaetse Weetjes 2

- In Ooltgensplaat is het weeghuisje de derde generatie weegbrug. De eerste stond in het raadhuis, de tweede onder en tegen de trap van datzelfde raadhuis.
- Na het weeghuisje, brachten schepen de producten – veelal suikerbieten – vanuit de haven naar hun bestemming.
- In de Spaanse tijd was aan het water bij Ooltgensplaat al een aarden verdedigingswerk te vinden. Later is dat versterkt tot kustbatterij.
- De Fransen bouwden Fort Duquesne in 1811 om de kustverdediging te verbeteren. Aan de andere kant van het Hellegat, bij Willemstad, kwam Fort de Ruijter (nu Fort Sabina).
- Rond Ooltgensplaat bouwden de Fransen ook drie redoutes: aarden veldschansen omgeven door een gracht. Van twee redoutes zijn nog overblijfselen te zien (begraafplaats en bij de kruising Prins Bernhardstraat-Oudedijk).
- In 1813 overrompelden de bevolking van Ooltgensplaat de Franse soldaten en verdreef ze uit het fort. Fort Duquesne kreeg een nieuwe naam: Fort Prins Frederik.
- Het fort bij Ooltgensplaat maakte deel uit van de Stelling van het Hollandsch Diep en het Volkerak, onderdeel van de Zuiderwaterlinie. Tot de stelling behoorden ook de vestingen Willemstad en Klundert, Fort de Hel en Fort Sabina Henrica, later aangevuld met Fort Buitensluis (Numansdorp) en Fort Bovensluis (Willemstad).
- Na de Eerste Wereldoorlog verloor Fort Prins Frederik zijn strategische betekenis. De opheffing als vestingwerk was in 1928.
- Vlak voor, tijdens, en na de Tweede Wereldoorlog is het fort gebruikt als gevangenis. NSB'er Rost van Tonningen zat er gevangen tijdens de meidagen van 1940.
- Het fort was ook een tijdje heropvoedingskamp, vakantie- en conferentieoord. Vanaf 1969 kwamen er steeds meer recreatieverblijven. In 2018 gooide de gemeente Goeree-Overflakkee, de nieuwe eigenaar, het roer om.

D.l.n.r. Ellen van Rossum, Hans van der Schraaf en Adriaantje van Enthoven.

Stellendam, Haveningang

Een soortgelijke lichtopstand komt langs het havenkanaal van Ooltgensplaat.

Dorpsraad Ooltgensplaat

'We hebben een boel moois te vertellen over de Plaet'

Op de website van de dorpsraad van Ooltgensplaat staat de lesbrief voor de groepen 3 en 4 van de basisscholen. Net opgeleverd. De lessen gaan over Fort Prins Frederik en ze zijn heel interactief. Ja, ook met erfgoedonderwijs houdt de dorpsraad zich bezig.

"Wat de dorpsraad doet? Tja, wat doen we niet?" Doorzitter Hans van der Schraaf schetst dat er grote verschillen zijn tussen dorpsraden. "Het beweegt zich tussen feestcommissie en surrogaatgemeente. Wij houden ons bijvoorbeeld bezig met veiligheid, overleggen met politie en gemeentelijke instanties, bevorderen sportdeelname,

ondersteunen mensen die hulp nodig hebben, werken mee aan allerlei projecten voor het dorp, ondersteunen initiatieven van inwoners et cetera. De jeugd proberen we via de Jeugdfaculteit en de Kinderfaculteit naar de verenigingen te leiden en te leren hoe ze zich kunnen vermaken zonder scherpje. Als je het zo bekijkt zit onze

dorpsraad dus meer in de richting van surrogaatgemeente. We zijn trouwens ook bezig een jeugddorpsraad op te zetten en gaan proberen de scholen daarbij te betrekken."

Educatief centrum

Waar het allemaal om draait is de leefbaarheid bevorderen. "Dat geeft saamhorigheid en binding in Ooltgensplaat", zegt Van der Schraaf, die samen met Adriaantje van Enthoven en Ellen van Rossum het bestuur vormt van de bijna 540 leden tellende Vereniging Dorpsraad Ooltgensplaat.

Het erfgoed speelt daarbij – naast de activiteiten in MFC 't Centrum en van de lokale verenigingen en middenstand – een belangrijke rol. Van der Schraaf: "Wij

ijveren ervoor dat het oude raadhuis, het weeghuisje, het fort, de landelijke omgeving en de natuur een 'bundel' vormen, met een educatief centrum in het raadhuis als middelpunt. Het is onze droom om Ooltgensplaat en omgeving positief op de kaart te zetten. Zeg maar: op een goede manier verkopen. Maar ook: doorgeven van de waarden van het erfgoed aan de jeugd. Over honderden jaren moeten de verhalen ook nog verteld worden, en liefst nog in het Flakkees."

"Er is hier genoeg te zien en te beleven op het gebied van water, natuur en erfgoed: de Hellegatsplaten en Vontjagersplaten, de Weel, de haven, de Kaai, de Doorstraat met de kerk, de wandel- en fietsroutes. Fort Prins Frederik is weer in beeld. Vertel het

verhaal van het fort en alle andere verhalen! We hebben een boel moois te vertellen over de Plaet. Laten we informeren en enthousiasmeren. Als dat van de grond komt, is hier in Ooltgensplaat ook bestaansrecht voor bijvoorbeeld een driesterrenrestaurant."

Lichtopstand aan havenkanaal

In het kader van de erfgoedlijn Goeree-Overflakkee is al het een en ander gerealiseerd in Ooltgensplaat. Zoals: de restauratie van het weeghuisje en de geschutstoren op Fort Prins Frederik, de aanleg van een fiets-wandelbrug naar de ingang van het fort en de Kunstkruimelroute. Maar er staat nog meer op stapel.

Nog dit jaar komt er aan het havenkanaal een lichtopstand. "Identiek aan de oorspronkelijke lichtopstand, maar dan van staal", aldus Van der Schraaf. "De lichtopstand komt op een markant punt te staan: niet ver van het fort, bij de aanlegsteiger van het deltapontje."

Dat de dorpsraad betrokken is bij de ontwikkeling van de lesbrief over het fort en bij diverse erfgoedprojecten is zo gek nog niet. "Erfgoed is belangrijk, want als je niet weet waar je vandaan komt, weet je ook niet waar je naartoe gaat", zegt de voorzitter van de dorpsraad. "Weet je wat ik leuk vind? Dat de mensen hier veel meer genieten van de historie, van wat hier is gebeurd, van de verhalen. Deel meer dan dat ik mensen in de grote stad zie doen."

Een wandeling door vestingdorp Ooltgensplaat

Wist u dat er in Ooltgensplaat ooit een rederijderskamer was? De gevelsteen is er nog. Hij is te zien aan de buitenzijde van het raadhuis, bij de ingang van de waag. Wel eens gehoord van de zeventiende-eeuwse Slag op het Slaak? Ook daarover kom je van alles te weten tijdens de dorpswandeling: de Watergeuzen versloegen de Spanjaarden met veel machtsvertoon. Op het water, niet ver van Ooltgensplaat.

“De Spanjaarden wilden Willemstad en Ooltgensplaat bezetten, maar de Watergeuzen hebben dat voorkomen. Het was een grote zeeslag op het Slaak, een water ter hoogte van waar nu Nieuw-Dossemeer ligt”, zegt Bas de Vos, die de dorpswandeling samen met Bram den Exter opzette. Als gids hebben ze al vele belangstellenden rondgeleid door Ooltgensplaat.

Strategische ligging

“Ik heb hier altijd gewoond, dus dan ken je de verhalen. De wandelingen starten bij het weeghuisje. Daar vertellen we over het fort, de inpolderingen en het ontstaan van het havenkanaal. Die Slag op het Slaak geeft wel aan hoe belangrijk Ooltgensplaat was. Natuurlijk door de strategische ligging. Dat zagen de Fransen later ook.”

Tijdens de dorpswandeling krijgen de deelnemers een beeld van het vestingdorp dat Ooltgensplaat ooit was. Behalve het fort telde het dorp ook drie redoutes, waarvan er nog twee zichtbaar zijn als contouren, en een aarden wal, die tegenwoordig fungeert als wandelpad. De witte brug, die nu alleen nog bestaat in

de volksmond, vormde ooit de ingang van de vesting tussen het Weespad en de Langeweg.

En zo gaat het maar door met de interessant weetjes. Het raadhuis met een niet geblinddoekte Drouwe Justitia, de monumentale Doorstraat, notabelen als Pieter Bigge en Anthony van Weel, burgemeester en lid van de Eerste Kamer, de in heel Nederland bekende zaadhandelsbedrijven – het gaat allemaal leven tijdens de dorpswandeling.

Een aanwinst

Evenals de geschiedenis van Fort Prins Frederik. “Een interessante plek”, zegt Bas de Vos. “Mooi dat het historische fort en het schootsveld weer zichtbaar worden. De restauratie en herbestemming kosten veel geld, maar het kan ook veel opleveren voor de toeristische en economische ontwikkeling van Ooltgensplaat. Het fort en het dorp kun je niet los van elkaar zien. Ondernemers krijgen kansen. Zo kan Fort Prins Frederik straks een katalysator zijn. Een aanwinst.”

‘Wij zijn erfgoed, al sinds de dertiende eeuw’

“Wat het waterschap te maken heeft met erfgoed? Wij zijn erfgoed”, zegt Leo Stehouwer, tot voor kort heemraad van waterschap Hollandse Delta.

“Al sinds de dertiende eeuw, toen het eerste waterschap in Holland ontstond. De aanduiding heemraad stamt ook uit die tijd. Heem betekent thuis, omgeving.” Binnen het college van dijkgraaf en heemraden had Stehouwer erfgoed in zijn portefeuille. “We hebben ook veel objecten van soms heel oude polders. Dat willen we goed bewaren en toegankelijk maken, digitaal of in gedrukte vorm. Daarnaast zijn er natuurlijk de polders, de dijken en kreken, de sluizen en inlaten. Uroeger braken we objecten die geen functie meer hadden weleens af, maar nu houden we ze gelukkig vaker in stand en kijken we of ze een nieuwe bestemming kunnen krijgen.” Stehouwer

Bij de Weel staat een handwiel van het waterschap.

Doormalig heemraad Leo Stehouwer.

noemt het gemaal De Leeuw van Putten in Spijkenisse als voorbeeld. Naast de rol die het nog altijd speelt op het gebied van de waterbeheersing, is het ook een opstaplocatie voor de fluisterboot én educatieve tentoonstellingsruimte.

Kreken 2.0

Waterschap Hollandse Delta was nauw betrokken bij de totstandkoming van het rapport ‘Kreek in Zicht. Ontdek de nieuwe betekenis van het historische krekenselsel’ van de erfgoedlijn Goeree-Overflakkee. Door dat rapport staan de kreken op Goeree-Overflakkee opnieuw in de belangstelling.

Deze restanten van getijdengeulen zijn cultuurhistorisch erfgoed. Bovendien hebben ze een landschappelijke waarde. De kreken, die nu niet echt opvallen, verdienen het om beter zichtbaar en toegankelijk te zijn. En om ze beter te benutten. Dat geldt uiteraard ook voor de kreken in de buurt van Ooltgensplaat.

“Goed dat er aandacht voor is”, zegt Stehouwer. “Ook vanuit de provincie en de gemeente. Kreken zijn resten van het verleden. In de tijd van de ruilverkaveling

lagen ze in de weg, maar nu is er behoefte aan waterberging en aan zoet en schoon water. Door het aanleggen van natuurvriendelijke oevers gaat de waterkwaliteit omhoog. Zo geef je kreken een nieuwe functie, ook een recreatieve door wandel- en fietsroutes. Je maakt er kreken 2.0 van.” Een ander project van de erfgoedlijn is het markeren van de kreken met naamstenen.

St. Elisabethsvloed

Dit jaar is het 600 jaar geleden dat de St. Elisabethsvloed grote delen van Zuidwest-Nederland wegvaagde. Waterschap Hollandse Delta staat daar, samen met andere waterschappen, bij stil met een digitaal bezoekerscentrum, dat medio mei opengaat. Ook staan waterwandelingen in Dordrecht en een lezing over de Grote Waard op het programma.

Boswachters Justin Haaij en Vera Willemsen bij de hand(wiel)pomp die in de plaats is gekomen van de Bosmanmolen.

Natuur en cultuur

Historie en natuur maken de Weel uniek

Hoor, de specht. Kijk, wilde eenden. Ijsvogels zijn er ook geregeld te zien, evenals krakeenden, futen en blauwborsten in het riet. Boswachter beheer Justin Haaij noemt ook nog de roerdomp en de wintergasten zaagbek, wintertaling en smient. "En dat is nog maar een greep... De Weel is echt een pareltje."

De Weel is een wiel, een restant van een kolkgat. Hier brak de dijk, de Oudelandsedijk ten westen van Ooltgensplaat, eeuwen geleden door. "De geschiedenis is hier goed zichtbaar", zegt boswachter publiek Vera Willemsen. "Tegelijk is het een gebied met grote natuurwaarden. Er zit zout in de bodem, waardoor je hier naast 'zoete' ook 'zoute' vegetatie hebt. Dat zorgt voor een grote variatie aan dieren, zoals insecten, amfibieën en vogels."

Haaij en Willemsen zijn boswachters in dienst van Staatsbosbeheer, de grootste natuurbeheerder op Goeree-Overflakkee.

Naast de Weel beheert Staatsbosbeheer in de polders rond Ooltgensplaat ook bijvoorbeeld het Grootte Gat, eveneens een overblijfsel van een dijkdoorbraak, en een aantal kreken, zoals de Galathese Kreek en de Magdalenakreek.

"Een deel wordt gehooid, terwijl we een ander deel laten begrazen", zegt Haaij over het beheer van het gebied rond de Weel. "Door te hooien, verschraal je de grond, waardoor orchideeën de kans krijgen om te groeien. Aan de andere kant levert begrazing pollen op, die broedvogels trekken. Zo creëer je meer variatie. We werken nauw samen met het waterschap, dat het waterpeil regelt en de plas gebruikt als waterberging."

Stop en ontdek

De geschiedenis en de natuur maken de Weel tot een unieke locatie. Een locatie die best wat meer aandacht mag krijgen van recreërende fietsers en wandelaars. Vera Willemsen: "Dit is een prachtige plek om even te stoppen en te ontdekken. Het plan is om een informatiepaneel neer te zetten, zodat je weet waar je naar kijkt, én een Bosmanmolen. Tot 2002 stond hier zo'n molen, dus als er weer een exemplaar komt te staan, herstellen we de cultuurhistorie en zorgen we voor meer beleving."

De plannen bevinden zich in de verkennende fase en vallen binnen het kader van de erfgoedlijn Goeree-Overflakkee.

'De natuur is hier heel divers en vogelrijk'

Eén groot vogelparadijs. Dat is het Krammer-Volkerak, waar de waterkwaliteit de laatste jaren sterk is verbeterd. Waar zich een onderwateroerwoud heeft ontwikkeld, evenals een rijk bodemleven en een gevarieerde visstand. En ja, dat trekt heel veel vogels van diverse pluimage.

Dirk van Straalen noemt een paar soorten: de zeearend, de grote zilverreiger, de lepelaar, de ijsvogel, de geoorde fuut en – in de winter – de ijsduiker. Van Straalen heeft er kijk op, want hij is ecooloog en vogelonderzoeker. Ook is hij voorzitter van de Werkgroep Zeearend Nederland en telt hij, als lid van Natuur- en Landschapsbescherming Goeree-Overflakkee (NLGO), al meer dan twintig jaar elke maand watervogels.

"Dit is een gebied in ontwikkeling", zegt hij boven op de uitkijktoren net ten noordoosten van Ooltgensplaat. "Droeger had je hier eb en vloed, nu is het water zoet. Kijk, aan de overkant heb je een bos. Daar heeft de zeearend zijn nest. Wist je dat zo'n nest gerust twee bij

twee meter groot kan zijn en meer dan 300 kilo kan wegen?"

Visitekaartje

Danaf de toren kijk je uit over de Hellegatsplaten. "Een eyecatcher als je Goeree-Overflakkee op rijdt. Je ziet de oerossen – heckrunderen eigenlijk – en de lepelaars. Een visitekaartje", zegt Van Straalen. "Er zijn ook drie vogelkijkhutten. Dogelboulevard? Ja, die naam is bedacht voor een breed publiek, met de zeearend als boegbeeld."

Twee natuurgebiedjes bij Ooltgensplaat herinneren aan dijkdoorbraken: het Groote Gat en de Weel. "Het Groote Gat is een zoetwaterplas met riet en

bosschages. Er loopt een wandelpad doorheen. Je kunt er bijvoorbeeld de roerdomp zien, als je geluk hebt. De Weel is te vinden aan de Oudelandsedijk, een bloemendijk. Het zijn snippertjes natuur die het gebied kenmerkend maken." Dirk van Straalen noemt ook nog het gors bij de uitgang van de haven. En het bos: "Leuk om er met je hond te gaan wandelen."

Verwondering

Maar, vindt de vogelonderzoeker, het is vooral het buitendijkse gebied dat de natuur rond Ooltgensplaat interessant maakt. "Heel divers en vogelrijk. Op wereldniveau is het niet meer dan een snippertje, maar hier zie je wel duizenden vogels. Niet voor niets kom je steeds meer mensen tegen met een verrekijker... Het is goed te beseffen hoe belangrijk de natuur is voor de opvang van CO₂, voor schone lucht en dierenleven, voor balans in de leefomgeving, rust, inspiratie, verwondering... In combinatie met het opgeknapt fort en de aandacht voor de leefomgeving, cultuurhistorie en het ontstaan van Goeree-Overflakkee in het raadhuis, is Ooltgensplaat straks een uitstekende locatie voor dagrecreatie."

Over het fort valt van alles te leren

Simon de Chirurijn, Mie de Wasvrouw, Pim de Plaagsoldaat. Aan de hand van deze en andere karakters kunnen basisschoolleerlingen van alles leren over Fort Prins Frederik.

Het lesprogramma 'Vrienden van het Fort Prins Frederik op Goeree-Overflakkee' is vers van de pers. En dat geldt ook voor drie andere lesprogramma's. Die gaan over de visserij, de havenkanalen en de bunkerroute op De Punt bij Ouddorp. De lesprogramma's zijn door Kunstgebouw ontwikkeld in het kader van de erfgoedlijn Goeree-Overflakkee.

Het lesprogramma over het fort bestaat uit drie lessen voor leerlingen van de groepen 3 en 4. Ze krijgen een filmpje te zien, waarin ze kennismaken met verschillende bewoners van het fort. Soldaten natuurlijk, maar ook bijvoorbeeld een bakker, een smid, een duivenmelker en de beheerder van het kruitmagazijn. Meer te weten komen over al die beroepen gebeurt met behulp van allerlei voorwerpen in een soldatenkist. De leerlingen gaan ook op bezoek bij Fort Prins Frederik en tot slot bouwen ze zelf een fort.

Het lesprogramma over het fort is te vinden op de website van de dorpsraad van Ooltgensplaat: www.dorpsraadooltgensplaat.nl.

Ook puzzelend leer je de Plaet kennen

Ontmoet de doedezak spelende Oeltgen Pieper. Kom meer te weten over Pieter Bigge. Ga op Flakkeese les, versla Napoleon op het fort en ontdek of Sint Odulphus de Doorstraat-huizen echt kan laten praten. Daal dijken af en slalom door straten: de puzzeltocht van Ooltgensplaat biedt een leuk en leerzaam dagje uit.

De wandelpuzzeltocht is ontwikkeld door het Streekmuseum Goeree-Overflakkee. Het boekje is te koop bij Dlieto, supermarkt Coop, het weeghuisje, in de museumwinkel en via de webshop van het museum: www.streekmuseum.nl.

Sporen van heel lang geleden

Ooltgensplaat is eind vijftiende eeuw ontstaan. Toch was er al eerder bewoning in de directe omgeving. Hoe weten we dat?

Amateurarcheologen vonden in 1979 aan de oever van het Volkerak, vlak bij Fort Prins Frederik, bewoningssporen uit de dertiende en veertiende eeuw. Het ging om de resten van twee huizen of boerderijen, opgebouwd uit veenzoden, met een houten wand, een rieten dak en een stookplaats in het midden. Naast duizenden scherven van aardewerk, voedselresten, restanten van leren schoeisel, gespen en andere sieraden.

Hoe de nederzetting heette, is niet bekend. Het gebied staat op oude kaarten aangeduid als Berwoutsmoer. Het was een niet bedijkt eilandje, dat bij uitzonderlijk hoog water overstroomde. De bewoners hielden zich vooral bezig met de winning van turf en zout.

Is er nog wat van te zien?

Nee, niet op de locatie zelf. Maar wel in het Streekmuseum Goeree-Overflakkee. Daar is een deel van de archeologische vondsten te zien én een maquette van Berwoutsmoer. Aan de Steigerdijk in Ooltgensplaat staat een informatiepaneel.

Meestal schijnt de zon in Ooltgensplaat...

D.l.n.r. Jeanne, juniorreporter van de erfgoedlijn, Eleena, Claire en Aukje

Hoi, ik ben Jeanne Huizer en ik ben op een zonnige zaterdagmiddag op bezoek geweest in Ooltgensplaat bij Eleena (12) en Claire (10) van Enthoven. Het vriendinnetje van Claire, Aukje (10) was er ook gezellig bij. Adriaantje, de moeder van Claire en Eleena, zit in de dorpsraad van Ooltgensplaat.

Ik heb hen geïnterviewd om te weten te komen hoe het is om in Ooltgensplaat te wonen. Ze hebben verteld over het fort, ze skeeleren of mountainbiken daar

regelmatig voorbij. Ze vinden het fort mooi en goed opgeknapt. Feitje wat ze mij vertelden: in de oorlog probeerden Duitse soldaten de letters van het fort af

te schieten, want ze verveelden zich...

Ze vinden het erg gezellig om in Ooltgensplaat te wonen. Er zijn altijd allerlei leuke activiteiten waar je aan mee kan doen, en meestal schijnt de zon wel, zei Claire. Eleena vindt het centrum het leukste plekje van het dorp. Ze fietsen elke dag langs het weeghuisje als ze naar school gaan. Het weeghuisje is een historisch plek in het dorp en het is gefestaureerd. Het is soms open voor het publiek. Je kan daar dan koffie en wat lekkers halen.

Claire en Eleena missen niks in het dorp en vinden dat Ooltgensplaat eigenlijk

Duitse soldaten probeerden de letters van het fort te schieten...

alles wel heeft. Eleena woont liever in Ooltgensplaat dan in Rotterdam of zo, want de stad is ze niet gewend. In het dorp ken je bijna iedereen, in de stad niet. Ik zou persoonlijk ook in Middelharnis willen blijven wonen ;).

Veel te doen

Ze doen soms klusjes voor de buurman; boodschappen doen, bijvoorbeeld. Op dinsdag halen ze vaak een visje, ook voor hun opa. Je kan ook sporten in Ooltgensplaat. Zoals voetbal, tennis, gym, dansles, boxen, karate, er is genoeg keus! Er is in Ooltgensplaat in ieder geval veel te doen en het is een gezellig dorpje.

Ik heb veel geleerd over Ooltgensplaat. Ik wil Eleena, Claire en Aukje bedanken voor het interview, ik vond het heel gezellig!

Daar schrik je wel even van...

Die middag heb ik ook een deel van de Kunstkruielroute gelopen, dat was heel interessant. Overal in het dorp liggen een soort ijzeren tegels met daarop een nummer, een letter en het wapen van Ooltgensplaat. Ook is er op te zien hoe hoog het water stond, toen met de Watersnoodramp in 1953. Daar schrik je wel even van... De Kunstkruielroute liggen zo'n beetje door het hele dorp en vooral bij de Ring en daaromheen.

Ik vind het zelf heel goed dat dit gemaakt is, want dan blijft de Watersnoodramp in herinnering en vergeten mensen het niet. Ook dit vond ik heel leuk om te doen en ik ga de route nog een keer helemaal lopen, want ik heb hem maar voor de helft gedaan. Dan kan ik gelijk de puzzel oplossen, want al die letters op de tegels vormen samen een woord.

Groetjes Jeanne

Colofon

Deze Erfgoedpecial is een uitgave van de erfgoedlijn Goeree-Overflakkee en mogelijk gemaakt door financiële bijdragen van de provincie Zuid-Holland en Eilandmarketing Goeree-Overflakkee.

Redactie:

Kees van Rixoord
Jeanne Huizer

Redactiecommissie:

Mirna Bogert
Patty van der Kleij
Hans Lammers
Evelien Masselink
Caroline Melissant
Kees van Rixoord

Illustraties

Sam Fish
Martijn Lambert, gemeente Goeree-Overflakkee
Provincie Zuid-Holland
Kees van Rixoord
Stichting Historische Schepen Ooltgensplaat
Streekarchief Goeree-Overflakkee
Wim van Dossen
Waterschap Hollandse Delta

Bladmanager/acquisitie:

Harold Sturm

Dormgeving:

Manon de Vos-Thijssen
Klazina Tanis

Productie:

EILANDEN-NIEUWS

April 2021

Dit magazine is mede mogelijk gemaakt door:

Gratis brochure 'Trek eropuit naar de havenkanalen'

Eén gratis exemplaar tegen inlevering van deze bon bij:

- Het DUU Inspiratiepunt in Ouddorp
- Musea op Goeree-Overflakkee
- De Menheerse Werf
- Het weeghuisje in Ooltgensplaat

Geldig tot en met 30 juni 2021

Gratis routekaart Geschenkwoningen en de Watersnoodramp 1953

Eén gratis exemplaar tegen inlevering van deze bon bij:

- Het DUU Inspiratiepunt in Ouddorp
- Het gemeentehuis in Middelharnis
- Musea op Goeree-Overflakkee
- Bibliotheken op Goeree-Overflakkee
- Het weeghuisje in Ooltgensplaat

Geldig tot en met 30 juni 2021

